

De boom die niet aanwezig is (maar er wel staat)

Frans van der Steen is boomambassadeur voor de *Gymnocladus dioica*

Het is een boom met twee gezichten. Die prachtige dikke, kale takken in de winter, en in de zomer die enorme lappen van bladeren die het zonlicht zo prachtig gefilterd op stadsevels kunnen laten vallen. Tuin- en landschapontwerper Frans van der Steen treedt op als ambassadeur van de *Gymnocladus dioica*, oftewel de doodsheidenboom.

Auteur: Peter Voskuil

'Ik vind die boom zo veel architectonische kwaliteiten hebben en tegelijkertijd zo goed kunnen in de stad, dat ik niet begrijp dat hij zo weinig wordt toegepast', zegt Frans van der Steen.

Gereedchapskist

Van der Steen (61) is tuin- en landschapontwerper en docent. Een dag per week geeft hij les aan de Hogeschool Van Hall Larenstein. Hij begeleidt daar aankomende tuin- en landschapontwerpers, technici en beheerders in hun eerste twee jaar op hbo-niveau. Ontwerpen en beplanting zijn de vakken die hij geeft. 'Wat dat inhoudt?

Gereedchapskist vullen. Wat is een buitenruimte, hoe vorm je zo'n buitenruimte, wat willen gebruikers, hoe pak je zoiets aan, hoe analyseer je een plek, hoe maak je daar een ontwerp van en met welke beplanting? Dat soort vragen.'

Daarnaast is Van der Steen al meer dan dertig jaar actief als tuin- en landschapsarchitect met een eigen bureau (BOA, bureau voor onderzoek en architectuur). Sinds kort houdt hij kantoor in Gouda. Hij doet particuliere tuinen, maar werkt ook veel grootschalig stedelijk. Hij heeft juist een periode van opdrachten voor overheden achter de rug,

hoewel het momenteel moeilijk is in die hoek werk te krijgen. 'De overheid heeft zich toch een beetje teruggetrokken', vertelt Van der Steen daarover. 'Terwijl er wel degelijk behoefte is aan zinvolle buitenruimtes. Als je het hebt over kleinschalige bottom up-verblijfsplekken voor bewoners, duurzaamheid, stress- en hittetolerantie in de stad, kun je niet om investeringen in groen heen.' Het is een stokpaardje van Van der Steen, waar hij later in het gesprek nog een keer op zal terugkomen: wie zorgvuldig met openbare ruimte wil omgaan, moet daarvoor de bestuurlijke en financiële middelen beschikbaar stellen.

4 min. leestijd

Dom

‘Voor alle duidelijkheid: ik heb geen favoriete boom’, zegt Frans van der Steen aan het begin van het interview. ‘Alle beplantingen in de wereld zijn voor mij per definitie mooi. Het gaat erom dat je ze niet fout gebruikt: de juiste boom op de juiste plek. Mijn insteek is in beginsel puur architectonisch, maar iets neerzetten wat niet kan groeien of doodgaat, is natuurlijk gewoon dom. Wat dat betreft ben ik echt een ambachtsman.’

Dat neemt niet weg dat Van der Steen de Gymnocladus ‘een heel mooie boom’ vindt. Ondergewaardeerd ook. ‘En dat heeft niet alleen met mijn persoonlijke smaak te maken’, legt hij uit. ‘Het is een heel losse en open boom, die prima in een straatprofiel past en heel goed in een stedelijk milieu functioneert. Zijn winter- en zomerbeeld verschillen enorm. Daar kijk je naar als architect. Vooral in de winter geeft hij een geheel eigen sfeer, met die skeletachtige structuur. Hij heeft superweinig takken, en die takken zijn redelijk dik. Prachtig!’ Verder heeft Gymnocladus volgens de tuin- en landschapsonwerper een prachtige herfstkleur. In de zomer dragen die skeletachtige takken juist weer enorm brede bladeren. ‘Zeventig bij negentig centimeter is geen uitzondering’, aldus Van der Steen. Gymnocladus betekent letterlijk ‘naakte tak’. In Duitsland draagt de boom een heel andere naam: de hertengeweiboom.

Lijnenspel

Eén ding is opvallend: de doodsbeenderenboom is niet zo aanwezig in de openbare ruimte. Van der

Steen: ‘Hij staat niet als een huis, als een blok tussen de dingen in. Nee, je kunt erdoorheen kijken. Hij fungeert als een soort scherm, dat filtert wat erachter gebeurt. In zulke situaties plant je hem dus. Je kunt ook zeggen: ik wil het hier afsluiten, bàm. Dan zet je er paardenkastanjes voor.’ De Gymnocladus kan iets suggereren in de overgang tussen ruimtes. Zo staat hij volgens Van der Steen bijvoorbeeld magnifiek voor oude gevels in de stad. Maar nog mooier, nog specifiek komt hij tot uiting bij moderne gebouwen, vindt de tuin- en landschapsarchitect.

Goedbeschouwd is het een boom met maar een paar zwakke punten: ‘Je moet hem niet in verharding zetten, maar in middenbermen of beplantingsstroken doet hij het perfect. Ook is hij enigszins windgevoelig.’ Is het voor het onderhoud geen nadeel dat hij in een berm moet staan? Van der Steen: ‘Dat vind ik geen argument om hem niet te plaatsen. Je kunt de hele natuur wel willen terugbrengen tot een setje perfecte eigenschappen, maar dan houd je één boom over. Dat wil niemand.’

Peuteraar

Elk ontwerp begint bij Van der Steen met een literatuurstudie naar de juiste soort. ‘Ik sla dan heel veel boeken open, ga regelmatig op excursie. Als ik eenmaal op de kwekerij rondloop, heb ik al een duidelijk idee in mijn hoofd. Maar dat betekent niet dat ik daar niet vanaf kan stappen’, vertelt hij. ‘Waar ik voor beducht ben, is dat ik in de val trap van mijn eigen beperktheid. Ik kan wel een idee hebben, maar ik wil dat eerst uitgetest zien. Waarom wil ik die boom daar? Kan dat wel, is hij daar wel geschikt voor?’

INSPIRATIEBOOM

Zelf is Van der Steen ‘een enorme peuteraar’ als het op zijn vak aankomt. ‘Als ik beplanting toepas, heb ik twee dingen in mijn hoofd. Ten eerste heb ik een abstract architectonisch beeld, een sfeer in gedachten. Waterachtig, vloeiend en zicht, of juist een harde ruimte. Dat zijn zoektochten. Ik ben dan zo’n peuteraar – zo noem ik dat zelf – die lijsten uitschrijft met namen van beplanting die bij die sfeer past, wat betreft grondslag en geschiktheid.’

Kroon

Van der Steen juicht het boomambassadeurs-initiatief van dit blad toe: ‘Als dat tot gevolg heeft dat we minder gaan denken in termen van modebomen, en met zijn allen gaan kijken wat er nog meer mogelijk is op bomengebied, dan moedig ik dit initiatief van harte aan.’

Er is een praktisch probleem op dit vlak, constateert hij: werken met beplanting kost tijd. Inhoudelijk kun je over beplanting praten wat je wilt, maar als de budgetten er niet zijn, houdt het volgens Van der Steen op. ‘Waar het om draait, is dat je de ruimte krijgt om een zorgvuldig plan te maken. Ik zou mijn boomambassadeurschap dan ook willen aangrijpen voor een pleidooi om specifiek met beplanting om te gaan.’

Wie snel een ontwerp wil of moet maken, denkt minder na over beplanting. ‘Vaak gaat het ten koste daarvan. Terwijl beplanting het kroonjuweel van de tuin- en landschapsarchitectuur is, letterlijk en figuurlijk de kroon op je werk. Dat is niet alleen iets van ontwerpers zelf, maar ook van opdrachtgevers, bewoners en gebruikers. Voor een leefbare en duurzame openbare ruimte in onze steden is bijzondere aandacht voor bomen essentieel!’

Be social

Scan of ga naar:

www.boom-in-business.nl/artikel.asp?id=23-5318